

E-GOVERNMENT U PRAVOSUDNOJ UPRAVI

Goran Jovović, Bojan Perović, Rade Dragović
Ministarstvo pravde Republike Srbije
Sektor za IT

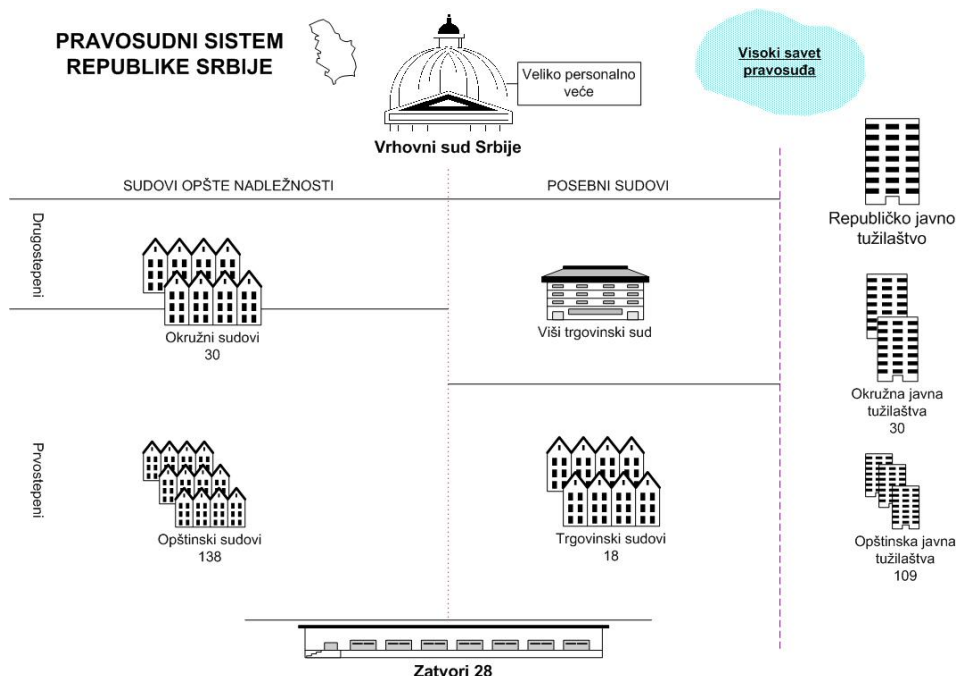
Sadržaj – U ovom radu opisana je realizacija Pravosudnog informacionog sistema Srbije u svetu tekućih donatorskih projekata i tehničke podrške eksperata zemalja Evropske Unije i Sjedinjenih Američkih Država.

Rad sadrži pregled aktivnosti na izradi informacionog sistema baziranog na međunarodnim standardima.

1. INFORMACIONE TEHNOLOGIJE

Glavna uloga tehnologije jeste da omogući državnim upravama da se sretnu sa realnim potrebama i očekivanjima svojih građana. Postoji preka potreba za

sve državne uprave da povežu zajedno ljude kojima pružaju usluge i sa kojima svakodnevno rade (građani, institucije i ostali entiteti državne uprave) sa tehnologijom koja im dozvoljava da urade ove potrebe brže, mnogo jeftinije i mnogo efikasnije. Vlade širom Evrope, pa i naša, u proteklom periodu sačinile su koncept implementacije informacionih tehnologija i politiku podrške razvoju elektronske komunikacije unutar svojih administrativnih sistema. Međutim, neophodno je bilo težište implementacije pomeriti sa taktičkih, izolovanih primena ka precizno definisanoj strategiji na nacionalnim i lokalnim nivoima koji moraju takođe da budu politički podržani od strane vlade. Ova podrška je do sada kod nas, na žalost, bila nedovoljna, ali i ograničena finansijskim mogućnostima.

Slika 1. Shema Pravosudnog sistema Republike Srbije

Sama implementacija ne ide glatko ni u visoko razvijenim zemljama i uglavnom se teško stiže dalje od etape planiranja. Ovo je posebno izraženo kod nacionalnih državnih projekata. Razlog za ovo leži u činjenici da je tako mnogo vanrednog i neočekivanog posla neophodno uraditi da bi se premostila praznina između vizije i praktičnosti implementacije.

Elektronska državna uprava jasno je već viđena kao najznačajnija u postizanju kvaliteta i brzine servisiranja poslova internog tipa i što je mnogo važnije eksternog tipa, odnosno komunikacije sa građanima, tj. potrebe koja će sve više biti naglašena od strane samih građana. Ovdje je potrebno naglasiti razliku u interpretaciji koncepta *e-government*. Pojedini ovaj termin pogrešno poistovećuju sa tehnologijom samo za interno korišćenje od strane državne uprave, odnosno za komunikaciju unutar sistema državne uprave između vlade, ministarstava, uprava, sektora, odeljenja itd. Drugi smatraju da je važno da državna uprava treba da koristi građaninu i da komunicira putem nove tehnologije sa

njim, ako ne više, ono barem jednako toliko koliko ovu tehnologiju koristi i u internom poslovanju.

Za glavnu barijeru *electronic government*-a uopšte može se proglasiti nedovoljan budžet. Potencijalne barijere za uspešnu implementaciju jesu i ponovna obuka osoblja, sigurnost informacija, ali i manjak IT infrastrukture. O ovome treba voditi računa pogotovo u našim uslovima rada i premostiti pomenute barijere.

Kako god, u zemljama koje se kreću od centralizovanog ka decentralizovanom pristupu upravljanja državom, što je i naš slučaj, postoji velika potreba za obukom i edukacijom službenika javne uprave kako bi savladali stroge zahteve za IT zasnovanim servisima. Neophodno je savladati znanja iz oblasti kao što su proces reinženjeringa, IT konsaltinga, analize sistema i dr.

Zahtev za uvođenje e-uprave jednako se odnosi i na upravu u pravosuđu koja ne sme da se tretira kao kompjuterizacija postojećih službi pravosuđa, samo kao IT projekat ili kao informatička usluga. Upravo suprotno, informatizaciju ili elektronicizaciju rada pravosudne administracije u širem smislu

treba razumeti kao deo celokupne reforme, a ne samo kao tehničko-tehnološki poduhvat.

Neophodno je da ljudi koji vode poslove informatizacije budu deo najužeg reformskog tima i svakodnevno prilagođavaju svoje planove sa planovima reforme pravosuđa i sa planovima drugih sistemskih reformi u državi. Na taj način se izbegava sprovođenje rešenja koja je teško, skupo ili nemoguće ostvariti.

Proces informatizacije pravosuđa mora da ima visok značaj na nivou države, da bude nešto što je u interesu svih građana i svih političkih snaga i od čega zavisi budućnost zemlje.

2. KRATAK PREGLED RANIJIH AKTIVNOSTI

Rad na projektu Pravosudnog informacionog sistema Srbije (PRISS), počeo je krajem 1995. godine snimanjem postojećeg stanja i izradom najvažnijeg strateškog dokumenta pod nazivom "Idejni projekat PRISS". Ovaj dokument usvojen je od strane najvišeg pravosudnog rukovodstva.

Sistem se razvijao kao deo informacionog sistema cele Republike u skladu sa usvojenim normativima na republičkom nivou, kao i posebnog zaključka Vlade Republike Srbije i Odluke pravosudnog rukovodstva.

U projektu je jasno definisano da će se sistem razvijati jedinstveno, da će se oprema za realizaciju nabavljati centralizovano, putem javnog konkursa, da će se primenjivati jedinstvena softverska rešenja (razvijena u saradnji sa Odeljenjem za informatiku i analitiku) i da će podaci biti dostupni u okviru jedinstvene (zaštićene) Zajedničke računarske mreže državnih organa Srbije (ZRMDOS) za potrebe sopstvenog poslovnog sistema, ali i za razmenu sa institucijama van sopstvenog okruženja.

U tom smislu urađeni su svi projekti po prihvaćenim standardima i metodologijama projektovanja informacionih sistema. Sve faze projekta verifikovane su na odgovarajući način, sa pratećom projektnom dokumentacijom.

Sa aspekta organizacije aktivnosti na projektu utvrđene su sledeće grupe:

- razvoj i implementacija softvera,
- nabavka i instalacija hardvera,
- strukturno kabliranje jedinica (postavljanje LAN-ova u zgradama),
- izrada WAN mreže pravosuđa,
- priprema i testiranje opreme za lokacije,
- održavanje opreme i programa
- definisanje politike sigurnosti, bezbednosti i zaštite podataka u okviru PRISSškoloavanje kadrova.

Upravo je ovakva organizacija aktivnosti na projektu PRISS prepoznata i od strane donatora, koji su od 2002. g. pokazali konkretnu zainteresovanost da pomognu uspostavljanju jednog modernog integralnog informacionog sistema kao strateške podrške reformi pravosuđa. Od posebnog značaja za Ministarstvo pravde, ali i za pravosudne organe, kao krajnje korisnike, jesu donatorski projekti od strane Evropske Unije, Sjedinjenih Američkih Država i određenih zemalja pojedinačno.

3. PREGLED STRATEŠKIH PROJEKATA

Svi ovi donatorski projekti čine jedan zajednički program koji u sebi sadrži informaciono - komunikacione tehnologije kao osnovnu podlogu za realizaciju. Ovaj IT pravosudni program, možemo ga tako nazvati, potpuno je u skladu sa zakonskim ovlašćenjima i nadležnostima Ministarstva pravde

(Zakon o ministarstvima, Zakon o uređenju sudova, Sudski poslovnik) kao i sa, pomalo vremešnom, ali postojećom pravnom regulativom iz oblasti primene IT u državnim organima (Zakon o informacionom sistemu Republike Srbije, Uputstvo za izradu i usvajanje projekata informacionih sistema organa uprave, Uredbu o obezbeđivanju i zaštiti informacionih sistema državnih organa).

Naravno da je važno, pogotovo od strane Ministarstva pravde, obezbediti dobru koordinaciju svih ovih projektnih aktivnosti u okviru programa kako ne bi došlo do preklapanja kako poslova tako i uloženi sredstava. Sektor za informacione tehnologije Ministarstva pravde, prepoznao je svoju ulogu u segmentu koordinacije, nadzora i donošenja odluka od strateškog značaja u pogledu načina implementacije, redosleda i tehnologije koja će se primenjivati u okviru Pravosudnog informacionog sistema Srbije.

Pri tome, strogo se mora voditi računa o konačnoj integraciji. Niti jedan projekat, bez obzira na atraktivnost i mogućnost brze realizacije, ne sme se realizovati ukoliko neće moći da bude sastavni deo integralnog Pravosudnog informacionog sistema Srbije. Kratkoročni efekat skupo bi se platio prilikom ponovne implementacije i otežane integracije.

Integralnost ovog informacionog sistema se ogleda u njegovoj složenosti. Naime, radi se o nekoliko informacionih sistema koji treba da nesmetano dele i razmenjuju informacije u okviru samog PRISS, ali i sa okruženjem. U pitanju su:

1. Informacioni sistem sudova opšte nadležnosti (Vrhovni, okružni i opštinski sudovi),
2. Informacioni sistem sudova posebne nadležnosti (Viši trgovinski i trgovinski sudovi),
3. Informacioni sistem javnih tužilaštava (Republičko, okružna i opštinska javna tužilaštva),
4. Informacioni sistem ustanova za izvršenje zavodskih sankcija (28 ustanova - okružni zatvori, kazneno popravni zavodi),
5. Informacioni sistem prekršajnih organa (Veća za prekršaje, organi za prekršaje),
6. Informacioni sistem posebnih odeljenja Okružnog suda i Okružnog javnog tužilaštva u Beogradu ("Specijalni sud"),
7. Informacioni sistem Ministarstva pravde.

Jedna značajna prednost PRISS-a jeste da ovaj sistem omogućava informacijama da budu istovremeno dostupne svima što je podloga za uspostavljanje potpuno integrisanog informacionog sistema državne uprave. Ovo je posebno važno na relaciji između javne bezbednosti i pravosuđa (policija, sudovi, prekršajni organi, zatvori) gde lakoća korišćenja istih podataka nudi veliki povratni efekat u efikasnosti, uštedi i ukupnom poboljšanju usluga.

3.1 INFORMACIONI SISTEM SUDOVA OPŠTE NADLEŽNOSTI

Projekat "Podrška reformi pravosudnog sistema u Srbiji", operativno je počeo da se odvija krajem januara 2003. sa ciljem pružanja podrške reformi srpskog pravosuđa kroz usvajanje načina primene informacione tehnologije u poslovnom procesu upravljanja predmetima u sudovima kao najvažnijem i najvećem segmentu pravosuđa.

Nakon početnog perioda unutrašnje organizacije na projektu, usledila je faza procene stanja u pravosuđu Beograda, i potom su identifikovani pravosudni organi u Beogradu koji će se naći u prvoj fazi implementacije po principu pilot paketa, tj. sveobuhvatnih rešenja pogodnih za postizanje praktičnih rezultata, ali ograničenih da se uklape u raspoloživo vreme i budžet.

Nakon ove procene, aktivnosti projekta su fokusirane na definisanje opšte strategije uvođenja informacionih tehnologija u rad Okružnog suda u Beogradu, Prvog, Drugog, Trećeg, Četvrtog i Petog opštinskog suda u Beogradu.

Realizacija sistema obuhvata obezbeđenje odgovarajuće informatičke infrastrukture (električne

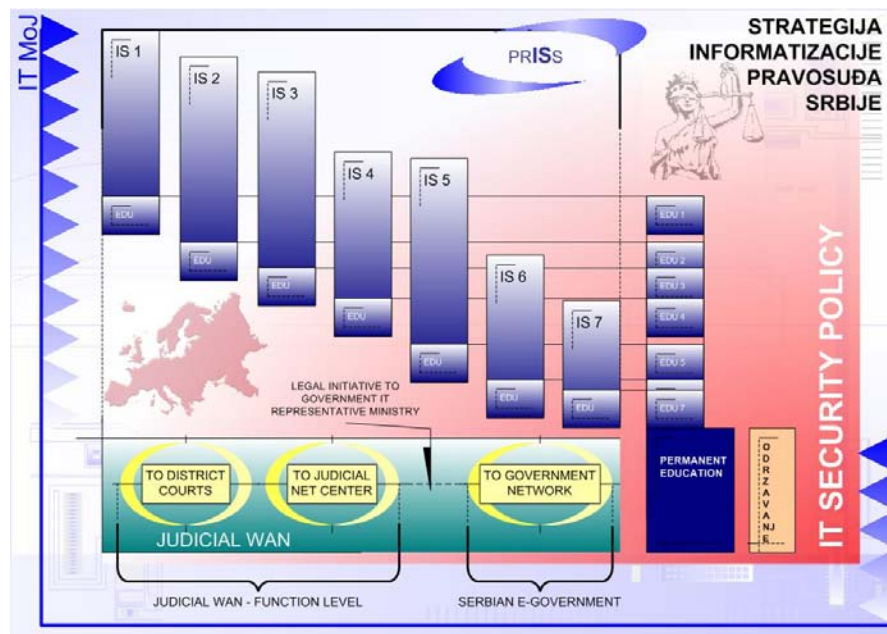
instalacije, telefonske centrale sa instalacijom, lokalne računarske mreže, WAN gradska mreža), servera, PC računara sa periferijom, sistemskog i poslovnog softvera, obuke informatičara, ali i krajnjih korisnika, sudske administracije i sudija.

U cilju obezbeđenja potrebnih i odgovarajućih sredstava, u najboljem odnosu cena/kvalitet, projekat se razvija kroz tenderske procese koje uspešno sprovodi Evropska agencija za rekonstrukciju.

Informatičari su obučeni za poslove administracije servera, baze podataka, mreže i tehničke podrške krajnjim korisnicima za upotrebu opreme i softvera. Obučeni su i za izvođenje trening kurseva iz oblasti osnova korišćenja računara u svakodnevnom radu, uključujući i pripremu materijala za kurseve.

Uspešno su završeni sledeći kursevi obuke, namenjeni informatičarima, koji sada rade i kao treneri krajnjih korisnika:

Kurs	Br. informatičara
Trening trenera	21
A+ (Osnovni hardver)	29
Network+	8
Linux	8
Windows XP	21
Office	21
Baza podataka	8
Poslovni softver	21

Slika 2. Shema Strategije informatizacije pravosuđa Srbije

Na Slici 3. na grafikonu se jasno vidi broj krajnjih korisnika, zaposlenih u pravosuđu Beograda, koji je prošao informatičke kurseve tokom 2004. g. u izvođenju informatičara beogradskih sudova. Broj polaznika se približava broju od hiljadu korisnika.

Za Okružni sud u Beogradu, Prvi, Drugi, Treći, Četvrti i Peti opštinski sud nabavljeno je i isporučeno približno 1000 PC računara, 500 štampača i druge periferije. Obezbeđen je i softver sa elektronskom bazom propisa za 500 korisnika, prvenstveno sudija i sudijskih pomoćnika. Ove količine računarske opreme i softvera za potrebe beogradskih sudova u okviru ovog projekta, po svojoj dimenziji, mogu se porediti sa nabavkom ove opreme iz budžeta Republike Srbije za potrebe svih pravosudnih organa u Srbiji na godišnjem nivou.

Angažovanjem Sektora za IT i razumevanjem ljudi iz EAR započela je druga, ali i treća faza ovog velikog i značajnog projekta Evropske Unije. U drugoj fazi obuhvaćeni su okružni i opštinski sudovi u Novom Sadu, Nišu, Kragujevcu, Sremskoj Mitrovici i Kruševcu. Uskoro se očekuje izvođenje radova na ovim objektima. U trećoj fazi obuhvaćeni su okružni i opštinski sudovi u Jagodini, Zaječaru, Užicu, Novom Pazaru, Vranju, Leskovcu i Prokuplju. U toku je procena potreba i potom se očekuje odluka o implementaciji.

Preostalih 12 okružnih sudova, u planu je EAR za četvrtu fazu ovog projekta.

3.2 INFORMACIONI SISTEM JAVNIH TUŽILAŠTAVA

Projekat "Podrška kriminalističkim službama Srbije i Crne Gore" obuhvata hardver, sistemski softver, aplikativni softver, poslovni softver, obuku informatičara, obuku korisnika i izradu prateće dokumentacije kao i zajedničku WAN komunikacionu mrežu za potrebe okružnih i opštinskih javnih tužilaštava na području Beograda. Tu spadaju Republičko javno tužilaštvo, Okružno javno tužilaštvo u Beogradu i osam opštinskih javnih tužilaštava sa područja Beograda.

Metodologija je potpuno identična kao i za Informacioni sistem sudova jer se izvodi u saradnji sa EAR. Proces je u toku i očekuje se implementacija u tužilaštva.

3.3 INFORMACIONI SISTEM POSEBNIH ODELJENJA OKRUŽNOG SUDA I OKRUŽNOG JAVNOG TUŽILAŠTVA U BEOGRADU

U okviru programa pomoći reformi pravosuđa u Srbiji započetog 2003. g. u saradnji sa agencijom USAID i Nacionalnim centrom za državne sudove SAD (NCSC), dovršen je projekat IT opremanja posebnih odeljenja Okružnog suda u Beogradu, Specijalnog tužilaštva i Tužilaštva za ratne zločine. Projektom su obuhvaćeni računarska oprema, softver, audio-video i dr. oprema kao i obuka zaposlenih. Izuzetan naglasak dat je problemu sigurnosti, bezbednosti i zaštiti podataka koji se rešavao kao poseban projektni zadatak. Interesantno je navesti da je za ove pravosudne organe implementirano "Voice over IP" rešenje kao primer modernih komunikacionih tehnologija zacrtanih u budućem razvoju Pravosudnog informacionog sistema Srbije. Prihvaćena je arhitektura za integrisani prenos govora, video

saobraćaja i podataka (Architecture for Voice, Video and Data) AVVID.

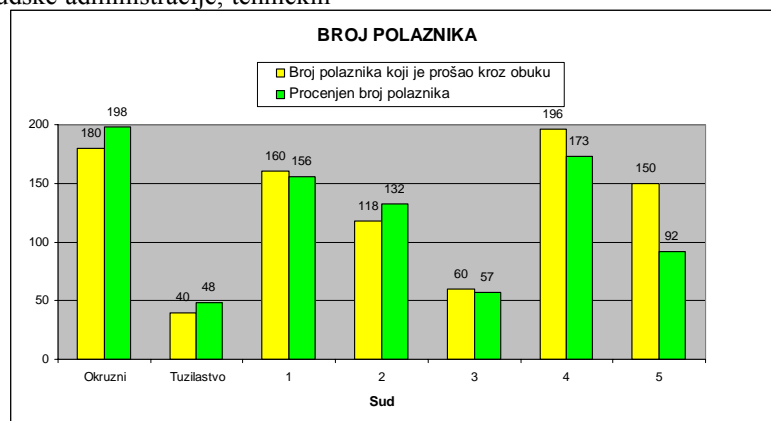
3.4 INFORMACIONI SISTEM TRGOVINSKIH SUDOVA

Projekat "Reforma sudske uprave trgovinskih sudova Srbije" u saradnji sa agencijom USAID započeo je svoju realizaciju tokom 2004. godine. Projekat obuhvata obezbeđivanje tehničke pomoći Ministarstvu pravde i svim trgovinskim sudovima u Srbiji, uključujući Viši trgovinski sud, u oblasti sudske administracije, tehničkih

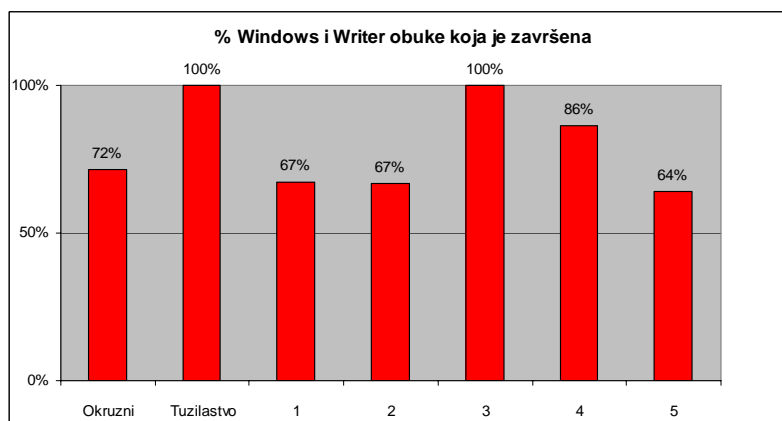
i ljudskih kapaciteta, opremljenosti i operativne sposobnosti trgovinskih sudova za efikasniji rad, u oblasti informatizacije i elektronicizacije upravljanja predmetima, informatičke obuke sudija i sudske administracije, kao i u oblasti izvršenja sudskih presuda.

Ovaj projekat treba da dovede do jačanja društvene svesti o ekonomskoj i socijalnoj koristi od reforme administracije u specijalizovanim sudovima kakvi su trgovinski sudovi.

U odnosu na vrstu kurseva koji su izvedeni, na Slici 4. na grafikonu se može videti procenat sudske administracije koji je do sada završio planirani trening.

Slika 3. Grafikon polaznika informatičkih kurseva u pravosuđu Beograda

Slika 4. Grafikon polaznika informatičkih kurseva u pravosuđu Beograda po vrsti kurseva

4. ZAKLJUČAK

Realizacijom pomenutih faza donatorskih razvojnih projekata u okviru Pravosudnog informacionog sistema Srbije, republičko pravosuđe i organi državne uprave na korak su do veoma modernog informacionog sistema. Polazeći od Idejnog projekta, razvojem aplikativnog softvera, izgradnjom standardizovane i projektovane hardverske i komunikacione infrastrukture u svakom objektu, sistem se uvodi fazno u eksploataciju, prateći najsavremenija IT rešenja, time stvarajući sjajnu osnovu za dalju nadogradnju i razvoj u okviru pravosuđa Srbije.

Za postizanje što boljih performansi i za dobrobit svih onih kojima se omogućavaju usluge važno je veoma tesno povezati tehnologiju sa zadacima poslovanja i raditi na toj integraciji. IT lideri i činioci politike zajedno sa kompanijama koje primenjuju tehnologiju i konsalting treba da budu sigurni da imaju jasnu viziju budućnosti, ukoliko ne žele da propuste potencijalne transformacije u modernizaciji rada organa državne uprave i pravosuđa Republike Srbije.

LITERATURA

[1] Ministarstvo pravde Republike Srbije, "PRISS - Idejni projekat", Beograd

- [2] IEEE Spectrum, "Technology 2000, Analysis & Forecast", January 2000
- [3] Centar za telekomunikacije - FTN, "Svet IP komunikacija", Novi Sad, 2001.
- [4] Goran Jovović i dr.: "Informacione tehnologije i njihova primena u pravosudnoj administraciji", Konferencija Reforma pravosudne administracije u Srbiji, Beograd, 2004.
- [5] Bojan Perović, "E - government - informacione tehnologije kao sredstvo", Bilten, UNDP - Programme 4, Beograd, 2001.
- [6] Prof. dr Petar Jovanović, "Upravljanje projektima", Beograd, 2004.
- [7] IEEE Communication Magazine, "E-commerce" September 1999

Abstract – This paper describes the realization of Judicial Information System of Serbia in terms of current donation projects and technical assistance by experts from countries of EU and USA.

The work contains review of activities on development of information system based on international standards.

E –GOVERNMENT INSIDE JUDICIARY ADMINISTRATION

Goran Jovović, Bojan Perović, Rade Dragović